

HALK BİLİMİNİN DİĞER DİSİPLİNLERLE İLİŞKİSİ**“The Relations of Folklore with Other Disciplines”****Fatoş Yalçınkaya**

Dr., Araştırmacı, İzmir/ Türkiye, fatos-yalcinkaya@hotmail.com

*Geliş Tarihi:18.01.2022**Kabul Tarihi:28.02.2022***Öz**

Halk bilimi, konu yelpazesi bakımından en zengin bilim dallarından biridir. İnsan ve onun ürettiği her şeyle ilgilenen bir bilim dalı olduğundan bütün bilimlerin kavşak noktasında yer alır. Halk bilimi kendisine has inceleme ve araştırma yöntemleri olan bir bilim dalıdır. Fakat zaman zaman ele alıp incelediği konunun çok yönlü ve karmaşık olması halk bilim çalışmalarını çıkmaza sokar. Disiplinlerarası çalışma yöntemi halk bilimini düşmüş olduğu bu sıkıntıdan kurtarabilir. Halk bilimi ürünleri karmaşık bir yapıya sahiptir. Halk bilgisi ürünlerini incelerken tek bir disiplinin kuram ve yöntemleriyle incelemek sadece bir disiplinin bakış açısıyla üretilen sonuçları ortaya koyacaktır. Oysa böylesi karmaşık problemlerin tam ve iyi analiz edilip doğru sonuçlara ulaşılması ancak disiplinlerarasılıkla mümkün olacaktır. Bazı disiplinler, özellikle halk bilimi gibi çok yönlü disiplinler, disiplinlerarası çalışmayı zorunlu kılar. Başlangıçta her disiplin var olma savaşı verdiğiinden sadece kendi disiplininin araç-gereçlerini, yöntemlerini, kuram ve yaklaşımlarını kullanmışlardır. Zamanla bu durum bazı disiplinleri kısır döngüye sokmuştur. Disiplinlerarasılık, disiplinlerötesi ve çokdisiplinlik bu ihtiyaçlardan doğmuştur. Toplumsal ve kültürel ürünlerin çözümlenmesinde tek disiplinin işe koşulması, karmaşık olan sorunun bir yönünü çözüme ulaştıracaktır. Oysaki disiplinlerarası veya disiplinlerötesi çalışma yöntemleri sorunu çok yönlü ele alıp incelendiğinden elde edilecek sonuç daha güvenilir ve geçerli olacaktır. Disiplinlerarası çalışmalar günümüzde gittikçe artmaktadır. Bu tür çalışmaların daha da artması için disiplinlerötesi veya çokdisiplinli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu tür çalışmalar insanlara farklı bakış açısı kazandırıp insanların ufkunu açacaktır. Disiplinlerötesi ve çokdisiplinli çalışmaların önünde birçok engel bulunmaktadır. Bu engellerin kaldırılması disiplinlerarası çalışmalara hız kazandıracaktır. Disiplinlerarası, disiplinlerötesi ve çokdisiplinli

The Relations of Folklore with Other Disciplines

çalışmalar halk bilgisi ürünlerinin eksiksiz analiz edilmesine yardımcı olacaktır. Halk bilimi; sosyoloji, antropoloji, dil bilim, tarih, coğrafya, din bilim, güzel sanatlar vb. birçok bilim dalıyla yakın ilişki içindedir. Böylesi bir ilişki, birlikte çalışmayı gerekli kılmaktadır. Aksi takdirde yapılmış her çalışma bir yönüyle eksik kalacaktır.

Anahtar Kelimeler: Disiplinlerarasılık, çokdisiplinlilik, disiplinlerötesilik, halk bilimi, kültür.

Abstract

Folklore is one of the richest branches of science in terms of subject range. Since it is a branch of science that deals with man and everything he produces, it is at the crossroads of all sciences. Folklore is a branch of science with its own examination and research methods. However, the multifaceted and complex nature of the subject, which is dealt with and examined from time to time, puts the studies of Folklore in a dead end. Interdisciplinary working methods can save Folklore from this trouble. Folklore products have a complex structure. Examining Folklore products with the theories and methods of a single discipline will reveal the results produced from the perspective of only one discipline. However, such complex problems can be fully and well analyzed and accurate results can only be achieved through interdisciplinarity. Some disciplines, especially multi-disciplinary disciplines such as Folklore, require interdisciplinary work. In the beginning, since each discipline was fighting for existence, they only used the tools, methods, theories and approaches of their own discipline. Over time, this situation has put some disciplines in a vicious circle. Interdisciplinarity, transdisciplinary and multidisciplinary were born out of these needs. The use of a single discipline in the analysis of social and cultural products will solve only one aspect of the complex problem. However, the result will be more reliable and valid since the interdisciplinary or transdisciplinary working methods deal with the problem from a multi-faceted perspective. Interdisciplinarity studies are increasing day by day. Transdisciplinarity or multidisciplinary studies are needed to increase such studies. Such studies will give people a different perspective and broaden their horizons. There are many obstacles to transdisciplinarity and multidisciplinary studies. Removing these obstacles will accelerate interdisciplinary studies. Interdisciplinary, transdisciplinarity and multidisciplinary studies

Halk Biliminin Diğer Disiplinlerle İlişkisi

will assist in the complete analysis of Folklore products. Folklore; Sociology, Anthropology, Linguistics, History, Geography, Religion, Fine Arts etc. It is closely related to many branches of science. Such a relationship requires working together. Otherwise, every work that has been done will be incomplete in some way.

Keywords: Interdisciplinarity, Multidisciplinary, Transdisciplinary, Folklore, Culture.

Giriş

İnsanoğlu hayatta kalmak ve hayatını kolaylaştırmak için çok çaba sarf etmiştir. Başlangıçta ürettiği bilginin bilincinde olmayan insanoğlu, zamanla bilginin değerini anlamıştır. İnsanoğlunu diğer canlılardan ayıran en önemli unsur bilgiyi üretme, ürettiğini değişen şartlara göre değiştirip dönüştürme ve elde ettiği bilgiyi sonraki kuşaklara aktarma yetisine sahip olmasıdır. Böylece aklını kullanarak üretmiş olduğu bilgi ile çevresini kontrol altına almayı başarmıştır. Bilim, insanoğlunun çevresini kontrol altına aldığı farkına varmasıdır. Bu bilince varan insanoğlu artık çevresiyle daha fazla ilgilenmiştir. İnsanoğlunun çevresini merak etmesi, bilme ve hâkimiyet kurma arzusu ile insanoğlunun bilim yolculuğu, bilinçli bir süreç hâlinde devam etmiştir. Anlama ve anlamlandırma süreci giderek bilginin birikmesine ve bu bilgilerin zaman içerisinde karşılaşılan benzer durumlarda kullanıldığında daha hızlı ilerlendiğinin anlaşılmasına yol açmıştır. Bu bilinçlenme, bilgiye daha fazla ilgi gösterilmesine ve nihayet elde edilen bilgilerin anlamlı gruplar veya bütünler hâlinde toplanmasına ve daha kapsamlı ve kalıcı çözümlerin araçları olan kuramların doğmasıyla son bulmuştur (Topdemir; Unat, 2014, s. IV). Bilimin yazıdan daha önce ortaya çıktığı bilinmektedir. İlk çağlardaki filozofların dünyayı, çevreyi anlamaya çalışması belirli kriterlerin doğmasına ve bunların çeşitli ideolojilere dönüşmesine yol açmıştır. İlk dönemlerde felsefe ile öteki bilimler arasında kesin bir ayrım yoktu, birçok bilim adamı aynı zamanda filozoftu. Deneyin ve sonucun klişe hâline gelmesi bilimin artık istenilebilir düzeye gelmesini sağlamıştır. 19. yüzyıla kadar bilim kendi içinde bir savaş vermiştir. Bilim ve

The Relations of Folklore with Other Disciplines

felsefenin ayrışması ise modern çağa yaklaşırken belirginleşmiştir. Fakat felsefe ve bilimin birlikteliği devam etmiştir. 20. yüzyılın başlarından itibaren bilimlerdeki ilerlemeler büyük hız kazanmış ve akademik çevrenin, daha elverişli bir araştırma ortamına kavuşması, bu ilerlemeyi tetiklemiştir (*Bilim Tarihi ve Bilim Dalları*, 2019). 21. yüzyılda hızla ilerleyen bilim, disiplinlerarası öğretime ve çalışmaya ihtiyaç duymuştur.

Disiplinlerarası öğretim, geleneksel konu alanlarının belirli kavramlar etrafında anlamlı bir biçimde bir araya getirilerek sunulmasıdır. Diğer bir deyişle disiplinlerarası yaklaşım; bir kavramın, konunun, problemin ya da tecrübenin incelenmesi için birden fazla disiplinin yöntem ve bilgisinin bilinçli bir biçimde işe koşulmasıdır. Disiplinlerarası öğretimin amaçlarından biri çok yönlü düşünme biçimi kazandırmaktır. Eleştirel ve yaratıcı düşünebilme ve karar verebilme süreçlerinde, değişik alanlardaki bilgileri bütünleştirebilme becerisi günümüzde büyük önem kazanmıştır. Disiplinlerarası öğretimde temel amaç; belirli bir disipline ait bilgiyi transfer etmekten ziyade çeşitli disiplinlere ait bilgiyi belirli amaç doğrultusunda kullanmaktır (Yıldırım, 1996, s. 89- 91). Janet Stephenson'a göre disiplinlerarasılık yalnızca disiplinlerin birlikte çalıştırılması süreci değil, nasıl ilişki kurduğumuzun, nasıl düşündüğümüzün, bilgiyi nasıl yeniden inşa ettiğimizin de planlanması sürecidir (Keskin, 2019, s. 22). Teknolojik gelişmeler günümüzde bilgiye ulaşmayı kolaylaştırmıştır. Bilgiyi nasıl kullanması gerektiği bireye öğretilmelidir. Bireyden her şeyi bilmesi beklenemez. Bu durumda eğitim hayatının ilk basamağından itibaren bireye bilgiyi nasıl kullanması gerektiği öğretilmelidir. Disiplinlerarası çalışma yöntemi bunu sağlayan bir yöntemdir. Bireylere, disiplinlerarası çalışma yöntemi öğretilerek onun bir olaya ya da probleme farklı bakış açılarıyla yaklaşması, bilgi ve becerilerini bir alandan diğer alana nasıl transfer edebileceği öğretilmelidir. Gelişmiş bir toplum ancak sorunları çözebilen iyi yetişmiş yaratıcı bireylere bağlıdır. Uluslararası alanda söz sahibi olabilmek etkili ve verimli bireylerin yetiştirilmesi, ancak

Halk Biliminin Diğer Disiplinlerle İlişkisi

eğitimde yeni bir paradigma olan çok kültürlü eğitimin, öğrenme ortamlarına yansıtılmasıyla mümkün olacaktır. Bu nedenle öğretim programlarında çok kültürlü eğitim uygulamalarına yer verilmelidir (Yarımca, 2011, s. 3-6). Çok yönlü eğitim programının uygulamaya geçmesi disiplinlerarası çalışmaların yapılmasıyla mümkün olur.

Disiplinlerarası yaklaşımlarla yürütülecek çalışmalarda bu bakımdan merkez konunun ve disiplinin bütünüyle terk edilmesi yerine diğer alanlardaki bilgi ve yaklaşımların, konunun bütüncül bir şekilde çözümlenmesi için dikkatli bir şekilde birbirine entegre edilmesi esastır. Sonuç olarak disiplinlerarası çalışmaların ulaşmak istediği asıl hedef, insan ve toplum bilimlerinin tüm alanlarıyla etkileşim sağlamak, bilgiyi parçalamak yerine bütünleştirerek kullanmaktır (Keskin, 2019, s. 11). Disiplinlerarası öğretimdeki amaç, disiplinlerarası bir organizasyon sayesinde öğretim sürecinin hem belirli disiplinlere ait bilgi ve becerilerin öğrenilmesine hem de bunların anlamlı bir biçimde bir araya getirilerek kullanılmasına yardımcı olmaktır. Disiplinlerarası öğretim bir ders saati içerisinde biraz tarih, biraz coğrafya, biraz matematik ya da müzik işlemek değildir. Disiplinlerarası öğretim, öğretimin tamamıyla kavramlar ya da problemler etrafında organize edilmesi ve bu kavramların ya da problemin işlenmesinde değişik alanlardan bilgilerin etkili bir biçimde bütünleştirilmesidir (Yıldırım, 1996, s. 89). Disiplinlerarasılık özünde, çok geniş veya karmaşık bir konuyu merkez bir disiplinden hareketle, tek disiplinin sınırlı, baskın ve katı yaklaşımlarına görece daha kapsamlı, esnek ve bütüncül bir anlayışla ele almak, böylece tek disiplinin çözümlenmeyeceği karmaşık konuları çeşitli yönleriyle aydınlatmak için çeşitli disiplinlerin bilgi, veri, teknik, araç, yaklaşım veya kavramları birleştirmek suretiyle gerçekleştirilen, kendine özgü-belirli yöntemleri olmakla birlikte her çalışmada yenilenebilen ve değişebilen, bütünleştirici ve yeniden yapılandırmacı bir araştırma, inceleme, çözümlenme süreci, yöntemi ve yaklaşımıdır (Keskin, 2019, s. 1). Disiplinlerarası çalışma, disiplinleri ortadan kaldırmayı amaçlamaz. Bilimlerin; kendi

The Relations of Folklore with Other Disciplines

yöntem bilimlerini, terminolojilerini, çalışma alanlarını belirlemesi bilimin gelişmesine katkı sağlamıştır. Başlangıçta var olma çabası içine giren disiplinler için disiplinler örgütlenme son derece önemli bir durumdur. Günümüz şartları ise disiplinlerarası araştırma ve eğitimi ön plana çıkarmıştır.

Disiplinlerarası öğretime duyulan ihtiyacın iki nedeni vardır. Birincisi psikolojik; ikincisi gelişen ve değişen bilgi birikimidir. Psikolojik olarak insan, dış dünyayı bütüncül bir yaklaşım içinde algılama eğilimindedir. Karşılaştığı problemlere çözüm bulma girişimi ya da başkalarıyla iletişim kurma biçimleri belirli disiplinlere özgü bilgi ve becerilerle sınırlı değildir. Günlük yaşamda sorulan sorular ve verilen cevaplar birden fazla disiplinin konu alanına girmektedir. Gelişen ve değişen bilgi birikimi, her geçen gün yeni açılmış alanlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Teknoloji eğitimi, cinsel eğitim, sosyoloji vb. dersler birden fazla disiplinin içerdiği konuları bir araya getirdiği için disiplinlerüstü ders sayılabilirler. Geleneksel disiplinlerle yeni gelişen alanları incelemek ve öğretmek mümkün olamaz. Disiplinlerarası öğretim, gelişen ve değişen bilgi alanlarının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Yıldırım, 1996, s. 90). Disiplinlerarasılık, günümüzde geniş ve karmaşık konulara ve sorulara yanıt bulma, birden fazla disipline ait bilgi, veri, teknik, araç, kuram ve görüşleri bütünleştirme, problemleri çözmeye daha kapsamlı bir bakış açısı sağlama amaç ve anlayışıyla disiplinlerarasında kurulan köprüler sonucunda yapılan ödünçlenmelerin birbirine entegre edilip yeniden yapılandırılarak kullanıldığı kuram ve yaklaşımları kapsayan genel bir adlandırmadır (Keskin, 2019, s. 8). Sorunların çözümünde kullanılacak diğer yaklaşımlar ise çokdisiplinli ve disiplinlerötesi yaklaşımlardır. Bu noktada çokdisiplinli ve disiplinlerötesi yaklaşımlarının nasıl tanımlandıkları üzerinde durmak yerinde olacaktır.

Çokdisiplinlilik; farklı disiplinlerden uzmanların bir problem üzerinde birleştirmeci-bütünleştirmeci yaklaşımlardan uzak bir biçimde birlikte çalışması, fakat her disiplinin kendi yaklaşımlarından hareketle ulaştığı sonuçları paylaşmasıdır. Çokdisiplinlilik bu yönüyle disiplinlerarasılıktan ayrılır.

Halk Biliminin Diğer Disiplinlerle İlişkisi

Çokdisiplinlikte, en az iki disipline başvurulur. Her disiplin probleme veya konuya kendi disiplinlerinin sınırları içerisinde, kendi bakış açıları ve yaklaşımlarıyla odaklanır. Bu bakımdan çokdisiplinlilikte ilgili disiplinlerin görüş ve yaklaşımlarına ayrı ayrı yer verilmekte, bu disiplinlerin görüş ve yaklaşımları arasında bir bütünleştirmeye gidilmemektedir (Keskin, 2019, s. 8). Çokdisiplinli bir çalışmada herkesin uzmanlaştığı bir disiplin vardır. Kişiler, uzmanlık alanı ile ilgili olan kısımda çalışma yapar. Bu sayede ortaya hata payı sıfıra indirilmiş kapsamlı bir iş çıkar. Hiçbir uzman bir diğerinin uzmanlık alanına müdahale etmez. Uzmanlar aracılığıyla bir konu farklı disiplinlerin bakış açısıyla ele alınıp incelenir. Belli bir teması olan bilimsel toplantılar (kongre ve sempozyumlar) kısmen çokdisiplinli çalışmalardır. Bu toplantıya katılan farklı disiplinlere mensup bilim insanlarının sadece kendi disiplinleri ile ilgili olan kısmı incelemeleri oldukça değerlidir. Farklı bir disiplinin bakış açısıyla incelenmiş bu ortak tema, yeni bilgilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu tür bilimsel yayınlar disiplinlerarası çalışma yapmayı düşünen bilim insanları için derli toplu birer kaynak niteliğindedir. Bir diğer yaklaşım ise disiplinlerötesi¹ yaklaşımdır. Bu tür çalışmalar da ortaklaşa yapılır. Disiplinlerötesi yaklaşımla yapılan çalışmalarda farklı disiplinlere mensup uzmanlar birbirleriyle etkileşim hâlinde olurlar. Farklı disiplinlere mensup uzmanlar birbirlerinin alanları hakkında söz sahibidirler. Karşılıklı etkileşim sonucu ortaya yeni fikirler çıkar. Bizce halk bilgisi ürünleri disiplinlerötesi yaklaşımla da incelenmeye uygun ürünlerdir. Disiplinlerötesi çalışmaların disiplinlerarası çalışmalardan daha derli toplu ve birçok bakımdan daha doğru sonuçlar vereceği kanaatindeyiz. Bütün bu çalışmaların artması için bilimsel ortamın da bu çalışmalarını değerlendirebilecek yapıya sahip olması gerekir.

¹ Halk bilimi ve tıp merkezli disiplinlerötesi güncel ve dikkat çekici bir çalışma örneği için bk. Sait Eğrilmez, Metin Ekici, Oğuz Gözen, Kuru Göz Tedavisinde Dede Korkut Mucizesi, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2015, 15/2, 1-6.

The Relations of Folklore with Other Disciplines

Son yıllarda disiplinlerarası bakış açısıyla halk bilgisi ürünlerini inceleme çalışmalarının arttığı görülmektedir. Geçmişten günümüze kadar birçok bilim insanı disiplinlerarası çalışma yapmıştır. Yazımızda bu çalışmaların hepsine yer vermek mümkün değildir.² Son zamanlarda TÜBİTAK projelerinin

² Halk bilimi bakış açısını merkeze alarak disiplinlerarası güncel çalışmalardan başlıcaları şunlardır: Umay Günay, Folklor, Reklam ve Tarhana, Milli Folklor, 1996, S.31-32,3-12; Ekrem Kıraç, Türk Halk Şiirinde Ritm, Ezgi, ve Ninni Söyleme Geleneğinin Rolü, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1997, S. 3, 38-44; Metin Ekici, Dirse Han Oğlu Boğaç Han Anlatmasında Bireysellik ve Toplumsal Bütünlük, Milli Folklor, 2001, S. 52,50-59; Nebi Özdemir, Halkbilimi, Kültürbilimi ve Medya, Milli Folklor, 2001, S. 49, 87-92; Metin Ekici, Selim Sırrı Tarcan'ın Bir Makalesi: "Yeni Zeybek Rakısı" Milli Folklor, 2003, S. 57, 10-25; İlhan Başgöz, Ağıt, Sosyal Tarih ve Etnografya, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyumu Bildirileri, Haz. M. Öcal Oğuz, Tuba Saltık Özkan, Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları, 2004, 15-30; Dursun Yıldırım, Sözel Tarih Belgesi: Sözel Tarih Metinleri (Kamanlı Mendoğ'un sözel tarihine sözel belge üzerine bir deneme), Türkbilig, 2004, S.8, 131-154; Mustafa Sever, Toplumsal Bellek ve Geleneksel Eylem Bağlamında Bir Sözel Tarih Metninin Değerlendirilmesi, Milli Folklor, 2008, S. 77, 61-68; Ruhi Ersoy, Sözlü Tarih Folklor İlişkisi Baraklar Örneği Disiplinler Arası Bir Yaklaşım Denemesi, Akçağ Yayınları, 2009; Sıtkı Bahadır Tutu, Aşık Tarzi Şiir Geleneğinde Müziğin İşlevlerindeki Değişim, Yaşayan Aşık Sanatı Sempozyum Bildirileri Kitabı, Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2011, 127-135; Armağan Çoşkun Elçi, Cemde Aşık ile Müziğin Yeri ve Önemi, Yaşayan Aşık Sanatı Sempozyum Bildirileri Kitabı, Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2011, 137-183; Özkul Çobanoğlu, Halkbilimi ve Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş, 6. Baskı, Akçağ Yayınları, 2012; Mustafa Arslan, Sözlü Tarih ve Kültürel Bellek Aktarımı Bağlamında Denizli Yöresi Efe Anlatıları. Acta Turcica, 2014, VI/6, 1-18; Mehmet Ersal, Alevilik Kavramları ve Ocak Sistemi Çubuk Havzası Örneği, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, 2016; Bülent Akın, Kültürel Bellek ve Müzik, Eurasian Journal of Music and Dance, 2018, S. 13, 101-117; Mehmet Ali Yolcu; Mehmet Aça, Geleneksel Ekolojik Bilgi ve Folklor, Folklor/Edebiyat, 2019, S. 100, 861-871; Ahmet Keskin, *Alkışlar ve Kargışlar Örnekleminde Folklor ve Disiplinlerarasılık*. 1. Baskı. Akçağ Yayınları, 2019; Fatoş Yalçınkaya, Modern Çağın Kumaları: Metresler ve Türkiye'de Yayınlanan Diziler, Uluslararası Folklor Akademisi Dergisi, 2019, S. 1, 33-52; Bülent Akın, Türk Halk Bilimi Çalışmalarında Müziğin İşlevselliği Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. Milli Folklor, 2020, S. 127, 172-185; Bülent Akın, Kızılbaş Oğuzlar ve Şah İsmail'in Anayurdu Diyarbakır, Kitabevi,

Halk Biliminin Diğer Disiplinlerle İlişkisi

tamamına yakını, farklı disipline mensup (çokdisiplinli) bilim insanlarıyla yürütülmektedir. TÜBİTAK projesi kapsamında yayımlanan makale veya kitaplarda da disiplinlerarası veya disiplinlerötesi çalışmalar yayınlanmaktadır. *Disiplinlerarası bütüncül bakış açısı*³ son yıllarda daha fazla önem kazanmıştır. Yüksek lisans ve doktora tezleri de disiplinlerarası bütüncül bakış açısıyla hazırlanmaktadır. Amacımız bu türden çalışmaları desteklemek ve halk bilgisi ürünlerinin disiplinlerarası çalışmaya ne kadar ihtiyaç duyduğuna dikkat çekmektir.⁴

Disiplinlerarasılık ve Halk Bilimi

Halk bilimi, disiplinlerarası çalışma yapmaya ihtiyaç duyan disiplinlerden biridir. Halkın yarattığı halk bilgisi ürünlerini inceleyen bu disiplin; dil bilim, din bilim, psikoloji, sosyoloji, tarih, coğrafya, müzik ve tıp başta olmak üzere birçok disiplin ile ortak çalışmaya müsait bir bilim dalıdır. Destan, masal, efsane, atasözü, türkü gibi türler kültürel kodları barındırmaları bakımından oldukça zengin türlerdir. Bu türler farklı

2020; Bülent Akın, Mitten Tasavvufa Alevi Ritüellerinin Sır Dili Kırklar, 2020; Seda Gedik, Anadolu Sahası Masal ve Efsanelerinde Yılan-Şahmaran, Kabalcı Yayıncılık, 2021; Fatoş Yalçınkaya, Ninnilerin İşlevi. World Children Conference-II Özay Günsel Children University May 21-23, 2021 Kıbrıs, Proceedings Book Volume-I, Ed. Filiz Meriçli, Zehra Altınay Gazi, 2021, 111-118.

³ *Disiplinlerarası bütüncül bakış açısı* kavramı Bülent Akın tarafından kullanılmıştır. Bu kavram için bk. Bülent Akın, Kızılbaş Oğuzlar ve Şah İsmail'in Anayurdu Diyarbakır, Kitabevi, 2020, ss. XVI; XVIII; 4; 114i; 470; 495.

⁴ Halk bilgisi ürünlerinin disiplinlerarası çalışmaya ihtiyaç duyduğunu savunan görüşler için ayrıca bk. Ö. Çobanoğlu, Bilim Felsefesi Bağlamında Halkbilimi ve Halkbilimsel Bilginin Teleolojik Serüveni, *Folklor/Edebiyat*, 2000, S. 24, 27-42; M. A. Yolcu, 21. Yüzyıl Folklor Araştırmalarında Yeni Perspektifler, *Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Ed. Mustafa Aça, TOKÜAD Yayınları, 2019, 226-231; A. Keskin, Halkbilimi Çalışmalarında Disiplinlerarasılık: “Neden”, “Ne Zaman”, “Nerede” ve “Nasıl”? *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2019, S. 28, 925-944; Bülent Akın, Türk Halk Bilimi Çalışmalarında Müziğin İşlevselliği Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme, *Milli Folklor*, 2020, S. 127, 172-185.

The Relations of Folklore with Other Disciplines

disiplinlere ait yöntemlerle incelenmeye uygun türlerdir. Çalışmada, disiplinlerarası çalışmanın öneminin daha iyi anlaşılabilmesi için halk bilimine ait türlerin diğer disiplinlerle incelenmesi gerektiği üzerinde durulacaktır. Örnekler Türk dünyası halk bilgisi ürünlerinden seçilecektir.

Köroğlu Destanı⁵ Türk dünyasının ortak destanlarından biridir. Köroğlu Destanı'nın; Anadolu, Azerbaycan, Doğu Türkistan, Özbekistan, Kazakistan ve Türkmenistan'da anlatılan varyantları mevcuttur. Bazı farklılıklar dışında destan yapı itibarıyla aynıdır. Farklı lehçelerin konuşulması destanın dil özelliklerinin farklılaşmasına; coğrafi unsurlar destana farklı yer adlarının yerleşmesine; sınır komşularıyla tarihsel süreç içinde yaşanan sorunlar, destanın içine farklı düşmanların, tarihî olayların ve tiplerin girmesine; mensup olunan dinler destana farklı dinî unsurların yerleşmesine; topluluklara ait geleneksel müzik ve danslar, destanın icrasında farklılıklara sebep olmuştur. Toplumsal yapıdaki değişim ve bu değişimden etkilenen bireyin durumu da destanın farklılaşmasına sebep olan bir diğer unsurdur.

28

Türk dünyasında Köroğlu Destanı ile ilgili varyantlar incelendiğinde Anadolu ve Doğu Türkistan varyantlarının metin yapılarının diğer Türk topluluklarından kısmen farklı olduğu tespit edilmiştir. Anadolu ve Doğu Türkistan metinleri içinde mensur kısım, diğer Türk topluluğuna ait metinlerin içinde ise manzum kısımların daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi ise bu yerlerde destancı adı verilen ve destanı müzik aleti ile icra eden icracıların varlığıdır. Destanda kullanılan lehçeler arası farklılıklar dil biliminin inceleme alanına girerken performansa dayalı kısmını oluşturan manzum kısımların incelenmesi ise konservatuar ve görsel sanatların inceleme alanına girer. Çünkü bu icrada hem müzik hem de dans vardır.

⁵ Köroğlu Destanı, çalışmanın amacına en uygun örnek olduğu için bu destana daha fazla yer verilmiştir. Köroğlu Destanı için bkz. Behçet Mahir, *Köroğlu Destanı*, Derleyenler: Mehmet Kaplan, Mehmet Akalın, Muharrem Bali, Sevinç Matbaası, 1973; M. Sever, *Köroğlu Destanı Antep Rivayeti*, *Bilgi*, 2003, S. 24, 65-87; M. Ekici, *Türk Dünyasında Köroğlu (İlk Kol) İnceleme-Metinler*, Akçağ Yayınları, 2004.

Halk Biliminin Diğer Disiplinlerle İlişkisi

Bu noktada disiplinlerarası çalışmaya ihtiyaç vardır. Gündüz Ulusoy'a göre; disiplinler arası araştırmanın öne çıkmasında en önemli nedenlerden birisi karşı karşıya kalınan sorunların karmaşıklığı ve mevcut disiplinlerin bu sorunlara tek başlarına çözüm getirememesidir. Sorunların farklı bir bilgi düzleminde ele alınması ve tanımlanması gerekmektedir (Ulusoy, 2007, s. 389-398). Bu sebepten Köroğlu Destanı'nı tek disiplinin yöntemleri ile alıp incelemek yeterli olmayacaktır. Bu da disiplinlerarası hatta çokdisiplinli çalışmaları gerekli kılmaktadır.

Destan, icra edildiği yere ait coğrafik unsurları barındırır. İcra yeri değişince dağların, suların, mekânların adları da farklılaşmaya başlar. Coğrafi bilgiye sahip olunmazsa destanın nerede icra edildiğini anlamak zorlaşır. Türkmenistan, Özbekistan ve Kazakistan varyantlarında sıklıkla Kızılbaş ülkesi/diyarı gibi ifadeler yer alır. Türk dünyası tarihine bakıldığında Kızılbaş ülkesinin/diyarının İran coğrafyası olduğu anlaşılmaktadır. Oktay Efendiye'ye göre; Kızılbaşlık, Şeyh Haydar zamanında ortaya çıkmıştır. Şeyh Haydar kendi müritlerini, askerlerini ve taraftarlarını Akkoyunlular'dan ayırmak için onların başına on iki dilimli Türkmen başlığı giydirmiştir. Bu sebepten bunlara Kızılbaş denilmiştir. Şeyh Haydar'ın oğlu Şah İsmail taraftarları da bu adı almışlardır. Devletlerine de Kızılbaş Devleti denilmiştir (Aydın, 1999, s. 93). Günümüzde Kızılbaş Devleti yerine Safavî Devleti adı kullanılmaktadır. Safavî bir ailenin adı, Kızılbaş ise devletin adıdır.

Doğu Türkistan varyantında Hz. Ali'nin oğlu olan Köroğlu; Türkmen, Kazak, Kırgız ve Özbek varyantlarında Kızılbaşlarla savaşıyor bir yiğittir. Bu unsur Özbek hanı Şeybanî Han ile Safevî hanı Şah İsmail'in Horasan'ı ele geçirmek için vermiş oldukları mücadelenin etkisiyle destana girmiştir. Bu, Şii İran ile Sünni olan Türkistan'ın iktidar mücadelesinin tesiridir (Garriyev, 2007, s. 95-102; Çınar, 2001, s. 75-87). Anadolu'daki Köroğlu ise zalim Osmanlı yöneticilerine karşı isyan eden bir Celali'dir (Boratav, 1984, s. 92-97). Bu noktada bir halk bilimci ile bir tarihçinin birlikte çalışması daha farklı

The Relations of Folklore with Other Disciplines

sonuçların elde edilmesini sağlayacaktır. Nasıl ki bir halk bilimci, halk bilgisi ürününün tarihî alt yapısını okuyorsa bir tarihçinin de tarihî bir olayın sözlü kültürde yaşayan şeklini incelemesi gerekir. Bu da zamanla farklı disiplinlerin doğmasını sağlayacaktır. Örneğin sözlü tarih gibi.

Örnek olarak seçtiğimiz Köroğlu Destanı'nın mutlak suretle disiplinlerarası bir çalışma yöntemiyle incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bunun dışında Köroğlu Destanı çokdisiplinli ya da disiplinlerötesi yaklaşımlarla analiz edilirse çok daha farklı ve yeni bilgilerin ortaya çıkacaktır.

Halk bilgisi ürünleri değerlendirilirken yaratıldıkları tarihî ortamdan soyutlayarak incelemek mümkün değildir. Her yaratım ortaya çıktığı zamanın şartlarına ve toplumsal değer yargılarına göre şekillenir, bu sebepten metni bağlamından uzaklaştırmak son derece yanlış olur. Ele alınan metinlerin şekillenmesine etki eden yaratım ortamının tarihî dönemi ve sosyolojik kökeni incelenmelidir. Aynı hassasiyet diğer halk bilgisi ürünleri için de gösterilmelidir.

30

Masalarda genellikle kahraman bir eksiklik ya da bir sorun yüzünden evden ayrılır. Yolda çeşitli sorunlarla karşılaşır. Bu sorunların bazılarını olağanüstü varlıkların yardımıyla bazılarını ise kendi aklı ve cesaretiyle aşar. Sonunda sorunu halledip ya başlangıç noktasına geri döner ya da vardığı son noktadan yeni bir başlangıç yapar. Bu durum, halk bilimi incelemelerine göre kahramanın erginleşme sürecidir. Kahraman, bir çocuk olarak yola çıkar ve sonunda gelişim sürecini (ergenlik sürecini) tamamlayıp toplumda söz sahibi olacak konuma gelir yani erk sahibi olur. Erkek çocuklarının yaşamış olduğu bu süreçte *Oedipus Kompleksi*⁶ ortaya çıkar.

Ayı İslam adlı masal bireyin erginleşme sürecini anlatan ve Oedipus Kompleksi'ne uygun bir Uygur masalıdır. Ayı İslam, annesi ayı tarafından kaçırılan bir çocuktur. İnsan olarak doğar fakat bütün vücudu tıpkı babasınınki gibi kılırla kaplıdır.

⁶ Oedipus Kompleksi için bkz. J.D. Nasio, *Oedipus Psikanalizin En Önemli Kavramı*, Çev. Canan Çoşkan. Say Yayınları, 2012.

Halk Biliminin Diğer Disiplinlerle İlişkisi

Babasını öldürüp annesini esaretten kurtarır. Fakat bir süre sonra sıkılır ve yolculuğa devam eder. Yalmavuz adlı dişi bir devi öldürmek için yeraltına iner. Yalmavuz'u öldürdüktan sonra yer üstüne çıkar ve evlenir. Oedipus Kompleksi'nde erkek çocuğun rakibi babasıdır. Çocuk annesine ilgi duyar. Fakat yaş geçince sağlıklı bir birey olarak gelişim sürecini tamamlamak zorundadır. Kahraman yola çıkar ve başka bir kadına âşık olur ve onunla evlenir.

Halk bilgisi ürünlerinde ortaya çıkan bir diğer durum ise *Erkeksi Protesto (Erkekliğin Protestosu)*'dur.⁷ Bazı halk bilgisi ürünlerinde kadınlar zor durumdan kurtulmak için erkek kılığına girerler ve erkek gibi davranırlar. Bu durum kısmen erkeklik protestosudur. Altay destanı olan Oçı-Bala Destanı'nda destan kahramanı Oçı Bala ve ablası Oçıra Mancı yurtlarını tek başlarına yönetirler. Oçı Bala erkek egemenliğini kabul etmeyen bir kızıdır. Destanda Oçı Bala ve ablası Oçıra Mancı erkek gibi tasvir edilmişlerdir (Dilek, 2007, s. 27-119). Camıl Mırza ise Kırgız, kadın destan kahramanıdır. Camıl Mırza erkek gibi tasvir edilir. Kocası Kalmatay'ın hakaretlerine boyun eğmez, oğlunu geri bırakıp evini terk eder. Kılıç kuşanıp at biner. Tıpkı bir erkek gibi davranır (Caynakova, 2004, s. 33-110).

Oedipus Kompleksi ve Erkeksi Protesto'ya ait unsurların halk bilgisi içinde yer almış olması halk bilimini disiplinlerarası çalışma yapmaya itmiştir. Psikoloji biliminin çalışma konusu olan Oedipus Kompleksi ve Erkeksi Protesto'nun daha iyi analiz edilebilmesi için halk bilimi ve psikoloji bilimi birlikte çalışmalıdır. Burada çokdisiplinli veya disiplinlerötesi bir çalışma yapılırsa çok daha farklı sonuçlar ortaya çıkacaktır.

⁷ Erkeksi Protesto (Erkekliğin Protestosu) bk. A. Adler, Kişilik Bozuklukları ve Toplumsal Bütünleşme (Üstünlük ve Toplumsal İlgisi), Çev. Belkis Çorakçı, Say Yayınları, 1983; A. Adler, Sosyal Duygunun Gelişiminde Bireysel Psikoloji. Çev. Halis Özgü, Hayat Yayınları, 2002.

The Relations of Folklore with Other Disciplines

Halk biliminde birlikte çalışması gereken diğer alanlar ise müzik⁸ ve gösteri sanatlarıdır. Özellikle performansla dayalı türlerin sadece metin merkezli çalışması son derece yanlış olur. Destan ve halk hikâyesi içinde herhangi bir müzik aletiyle icra edilen metinlerin notalandırılması gerekir. Halk oyunları, çocuk oyunları ve gösterime dayanan dinî ritüeller (sema vb.) gösteri sanatları tarafından incelenmeli ve performansla uygun kayıt altına alınmalıdır. Aksi takdirde performansla dayalı bütün çalışmalar metin merkezli birer çalışmaya dönecektir. Disiplinlerarası çalışma yapmak günümüz şartlarında artık oldukça kolaydır. Daha kaliteli bilimsel çalışmaların yapılabilmesi için disiplinlerarası çalışmalara daha fazla önem verilmeli ve çalışmalar artırılmalıdır.

Alan araştırmaları sırasında derlemiş olduğumuz bir bilmece, halk biliminin disiplinlerarası çalışmaya neden ihtiyaç duyulduğunun bir kanıtıdır. Varto Alevi topluluğu içinde derlemiş olduğumuz bu bilmecenin yaratım ve kullanım bağlamının doğru analiz edilebilmesi için bilmecenin yaratılıp kullanılmış olduğu tarihî ve sosyolojik ortamın doğru bir şekilde analiz edilmesi gerekir.

⁸ Bülent Akın müziğin halk bilimi alanında önemli bir işleve sahip olduğunu ve halk bilgisi ürünlerinin bir kısmının yaratım ve aktarımının olmazsa olmaz unsurlarından olduğunu ifade eder. Akın'a göre müzikal özelliklerin doğrudan ya da dolaylı olarak içerisinde yer aldığı veya işlev sahibi olduğu halk bilgisi ürünleri ile ilgili yapılacak çalışmalarda, müziğin göz ardı edilmesi ya da ayrıntılı olarak inceleme sürecine dâhil edilmemesi, bu ürünlerin tanımlama, sınıflandırma, inceleme ve tahlillerinin yüksek olasılıkla eksik ya da sınırlı bir kapsamda yapılmasına yol açacaktır. Akın; yaratım, aktarım, tür ve şekil özelliklerinin belirlenmesinde müzikal unsurların ayırt edici özellik ve işleve sahip olduğu halk bilgisi ürünlerinin konu edildiği çalışmalarda, bu durumun mutlak suretle göz önünde bulundurulması gerektiğini (Akın, 2020: 182-183) söyler. Bülent Akın kültürel bellek ve müzik ilişkisi üzerinde de durur. Akın'a göre müziğin sosyal yaşamı etkilemesi kaçınılmaz bir durumdur. Müzik, ait olduğu toplumun inanç ve ideolojisini ifade ettiği gibi, buna dayalı bir kimlik kurar. Sosyokültürel yapıyla uyumlu olarak kurduğu bu kimlik aracılığıyla toplumsal birlikteliği ve uyumu sağlar ve devam ettirir. Bu yönüyle de sosyal ve kültürel yapının bir parçası olan müzik, kültürel belleğin kimlik inşa etme sürecinde işlevsel olduğu kadar yapısal bir unsur olarak da görev alır (Akın, 2018: 113).

Halk Biliminin Diğer Disiplinlerle İlişkisi

Yedi yıl doldurdu yaşı
Küçüktür yakışıklıdır onun başı
Şeyh Ali de vardır kardaşı
Gel bil bunun manası

Bilmecenin cevabı Şah İsmail'dir. Bu sıradan bir bilmece metni değildir. Şah İsmail'e bağlı Anadolu'da yaşayan Alevi-Kızılbaz topluluğunun kendi aralarında kullanmış olduğu şifredir. Topluluğun bu ve buna benzer şifreli halk bilgisi ürünlerini yaratma sebeplerini, yaşamış oldukları tarihî dönemin şartlarına bakarak anlamamız mümkün olacaktır. Dönem Şah İsmail ile Yavuz Sultan Selim zamanıdır. Anadolu'da Şah İsmail'e bağlı topluluklar kendilerine ait şifreli bir haberleşme aracı kurmuşlardır. Alan araştırması sonucu elde edilmiş bu bilmecenin tarihî geçmişi bilmeden incelemek eksik kalacaktır. Buna benzer birçok metin halk bilimcilerin arşivlerinde yer almaktadır. Bu metinlerin disiplinlerarası ya da disiplinlerötesi bir yaklaşımla incelenmesi daha doğru sonuçlar verecektir.

Halk biliminin sıkı ilişki içinde olduğu disiplinlerden biri de sosyolojidir. Ahmet Keskin'e göre sosyoloji ve halk bilimi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu sebepten halk kültürü ve halk kültürüne yönelik herhangi bir konu çözümlenirken, sosyolojik temellerin ve etkenlerin dikkate alınması gerekir. Alkış ve kargışlar da bireyin toplumsal yaşamda, iletişim biçimlerinde, konuşmalarında ortaya çıkan sosyolojik temellere sahip davranışlardır. Bir alkış ya da kargışın anlaşılmasında ve çözümlenmesinde, içinde olduğu sosyal durum ve bağlamın mutlak bir etkisi bulunmaktadır (Keskin, 2019, s. 137). Bu sebepten alkış ve kargışlar incelenirken mutlak suretle sosyolojik bakımdan da incelenmelidir.

Halk biliminin ilişkisi olduğu disiplinlerden bir diğeri ise teoloji disiplindir. Halk bilimi teoloji ilişkisi geçiş dönemi ritüellerinde daha sık karşımıza çıkmaktadır. İnsanoğlunun hayatında üç önemli geçiş dönemi vardır: doğum, evlilik ve ölüm. Geçiş dönemlerinde birçok ritüel gerçekleştirilir. Düğün ve ölüm âdetlerinde kesilen hayvanın (kanlı kurban) kemik bütünlüğü korunarak bir bütün hâlinde pişirilmesi sıradan bir

The Relations of Folklore with Other Disciplines

davranış değildir. Bunun inançsal bir kökeni vardır. Günümüzde de devam eden bu geleneğin kökeni mitik döneme kadar götürülebilir. Bu gelenek hem teolojinin hem de halk biliminin ilgi alanına girmektedir. Bu noktada teoloji ve halk bilimi birlikte işe koyulmalıdır.

Bütün bu örnekler disiplinlerarası çalışma yapılmasının ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir. Halk bilimi ile aynı durumda olan birçok bilim dalı vardır. O hâlde bilim insanlarını disiplinlerarası çalışma yapmaktan uzak tutan ve onları kaygılandıran şey nedir?

Farklı disiplinlere ait bilgiyi kullanarak disiplinlerarası yaklaşımla çalışmak günümüzde önemli bir yere sahip olmuştur. Alanında uzmanlaşmak için yapılan çalışmaların avantaj mı yoksa dezavantaj mı yarattığı sorusuna, dönecek olursak; alanda uzmanlaşmak bilimin felsefeden kopup başka alanlara dönüşmesiyle avantaj sağlamıştır. Bu uzmanlaşma çalışmaları başlangıçta birçok alanın birer disipline dönüşmesini sağlamıştır. Zamanla alanda uzmanlaşma kaygısı disiplinlerin birbirlerinden gittikçe uzaklaşmasına sebep olmuştur. Günümüzde ise disiplinlerarası çalışmaların yapılması gerektiği düşüncesi yaygınlık kazanmaya başlamış ve bu tür çalışmalar artmıştır. Fakat bazı kaygılardan dolayı birçok araştırmacı disiplinlerarası çalışma yapmaktan uzak durmayı tercih etmiştir.

Disiplinlerarası yaklaşımın önündeki en büyük engellerden birisi üniversitelerde mevcut akademik yükseltme kriterleridir. Mevcut akademik yükseltme kriterlerinin en çok etkilediği demografik kitle genç öğretim üyeleridir. Genç öğretim üyelerinin yayın yapmak, kendi alanlarında tanınır olmak, çevre oluşturmak gibi amaçları söz konusudur. Disiplinlerarası araştırma projelerini oluşturma, farklı disiplinlerden oluşan proje ekibinde farklı bir çalışma düzeninde görev yapma alışılmışın dışında olabildiği için bir başarısızlık riski taşır (Ulusoy, 2007, s. 389-398). Disiplinlerarası çalışma kaygısı duyulduğu için bilimsel çalışmaların çoğu sadece bir disiplinle sınırlı kalmıştır. Disiplinlerarası çalışma kaygısı duyan bilim adamlarının çokdisiplinli ya da disiplinlerötesi yaklaşımlarla

Halk Biliminin Diğer Disiplinlerle İlişkisi

çalışmaya çok da sıcak bakmadıklarını söyleyebiliriz. Elbette bunun birçok sebebi vardır. Üniversitelerde çalışan bilim insanlarını kaygılandıran ve onların bu tür çalışmalara karşı heveslerini kıran en önemli unsur, atama kriterlerindeki puanlama sistemidir. Atanmak ve yükselmek için belli bir puana ulaşma şartının vermiş olduğu kaygı, ortak çalışmaların azalmasına sebep olmuştur. Farklı disiplinlere mensup bireylerin ortak çalışmaları, bilim adına daha verimli ürünlerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Disiplinlerarası, çokdisiplinli veya disiplinlerötesi çalışma teşvik edilmeli, farklı disiplinlere mensup bilim insanlarının bir araya gelmelerine ortam hazırlanmalı ve ortak çalışmalara saygı duyulmalıdır. Gerekli ortam hazırlandığında ve şartlar müsait olduğunda ortak çalışmalar artacaktır. Tek kişinin kendi alanı dışındaki bir disiplinle bilim üretmesinden farklı disiplinlere mensup birkaç bilim insanının ortaklaşa bilimsel çalışma yapması daha doğru sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır. Elde edilen sonuçların güvenilirliği; o çalışmayı yapan bilim insanlarını daha da yüreklendirecek, bakış açılarını değiştirecek, kendine olan güvenlerini arttıracaktır. Kendine güvenen bilim insanları daha az kaygı duyacağından daha hızlı üretim yapacaktır.

Sonuç

Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler bilimsel çalışmaların farklı yaklaşımlarla yapılmasına zemin hazırlamıştır. Bunlardan biri de disiplinlerarası çalışmadır. Günümüzde disiplinlerarası araştırmaların önemi artmıştır. Bunun en önemli nedeni ise sorunların karmaşıklığıdır. Ele alınan sorunların tek disiplinin yöntem ve teknikleriyle çözülmesi mümkün olmamaktadır. Bazı konular birkaç disiplinin inceleme alanına girdiğinden, bunu incelemek için disiplinlerarası çalışma yapmak zorunlu hâle gelmiştir. Günümüz şartları, sorunu bir alanla sınırlandırmak yerine soruna disiplinlerarası araştırma yaklaşımıyla çözüm aramayı önermektedir.

Disiplinlerarası, çokdisiplinli ya da disiplinlerötesi yaklaşımlarla çalışmayı teşvik etmek ve bu yaklaşımlarla bilim

The Relations of Folklore with Other Disciplines

yapmak ancak üniversitelerin desteğiyle mümkün olabilir. Üniversitelerdeki idari yapılanma ve yükselme kriterlerinin çokdisiplinli veya disiplinlerötesi çalışmaya uygun olması gerekir. Fakülte yapıları ve eğitim programları yeniden yapılandırılmalıdır. Birbirine yakın disiplinler bir çatı altında toplanılmalı, farklı disiplinlere mensup bilim insanlarından oluşan akademik bir kadro oluşturulmalı, öğrenciler için disiplinlerarası yaklaşımla çalışabilecek dersler konulmalıdır. Farklı disiplinlerden faydalanarak ortak bilimsel yazılar yazılmalıdır. Ortak çalışmaların yapılmasının önündeki en büyük engel akademik yükselme kriterleridir. Yapılan çalışmalardan alınacak puanların düşük olması ve bu puanların yükselme kriterinde kullanılması bilim insanlarının ortak çalışmalarını engellemektedir. Diğer engeller ise başaramama kaygısı, eleştirilme korkusu, alanının dışına çıkmama isteğidir. Yukarıdaki nedenlerden dolayı kaygılanan akademisyenler kendi alanları dışına çıkıp risk almaktan kaçınmaktadır. Çokdisiplinli veya disiplinlerötesi çalışmalar dergi hakem süreçlerinde bazı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu tür çalışmalar genellikle alan dışı kabul edilip reddedilir. Bu da bu tür çalışma yapmayı düşünen bilim insanlarının hevesini kırmaktadır. Şartlar daha uygun hâle getirilirse birçok bilim insanının disiplinlerarası, disiplinler ötesi ve çok disiplinli çalışmalara karşı bakış açıları değişecektir.

Halk bilimi alanında ise disiplinlerarası çalışma yapanların sayısının her geçen gün arttığı görülmektedir. Halk biliminin inceleme alanına giren herhangi bir konuyu tek halk bilimi yöntem ve tekniğiyle incelemeye tabi tutmak artık ihtiyaca cevap vermemektedir. Birçok disiplinle ortak konulara sahip olması halk bilimciyi çokdisiplinli ya da disiplinlerötesi çalışmaya itmektedir. Halk biliminin psikoloji, sosyoloji, tarih, coğrafya, dil bilimi ve din bilimi disiplinleri ile arasında bir ilişki vardır. Halk bilimine ait herhangi bir ürün incelendiğinde bu disiplinlerden bağımsız olarak tek halk bilimi disiplininin yöntemleriyle incelenmemelidir. İncelendiği takdirde bir yönüyle eksik kalacaktır. Halkın yaşadığı coğrafya, içinde bulunduğu tarihî dönem, kullandığı dil, mensup olduğu inanç

Halk Biliminin Diğer Disiplinlerle İlişkisi

sistemleri ve dinler, toplumun psikolojik durumu ve sosyal yapısı yaratılan ürünü şekillendirir. Bu sebepten tek disiplinin inceleme yöntemiyle halk bilgisi ürünleri tahlil edilirse yapılan çalışma eksik kalacaktır. Çünkü bazı konular birden fazla disiplinin çalışma alanına girer. Bu da çokdisiplinli ve disiplinlerötesi çalışma ihtiyacını doğurmuştur.

Disiplinlerötesi ve çokdisiplinli çalışmaların artması disiplinlerarası çalışmaların hızını artıracaktır. Derli toplu bilgiye kolay ulaşmak, farklı disiplinlerin bakış açısıyla incelenmiş konuları okumak disiplinlerarası çalışmaların kalitesini artıracaktır.

Kaynakça

- Akın, B. (2018). Kültürel Bellek ve Müzik, *Eurasian Journal of Music and Dance*, (13), 101-117.
- Akın, B. (2020). Türk Halk Bilimi Çalışmalarında Müziğin İşlevselliği Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. *Milli Folklor*, (127), 172-185.
- Aydın, A. (1999). Prof. Dr. Oktay Efendiye: “Safavi Devleti, Bir Kızılbaş Türk Devletiydi”. *Milli Folklor*, (44), 91-99.
- Baltalimanı. (t.y.) Bilim Tarihi ve Bilim Dalları. Erişim adresi: <http://www.baltalimanı.com/pdf/BilimTarihiveBilimDallari.pdf>
- Boratav, P. N. (1984). *Köroğlu Destanı*. Adam Yayınları.
- Caynakova, A. (Haz.). (2004). *Cañıl Mirza* (Abdıbalık Çorabayev Varyantı). (Mehmet Aça, Akt.). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çınar, G. K. (2001). İki Büyük Türk Hakanı Şah İsmail ve Şeybani Han Arasındaki Söz Düellosu. *History Studies*, 3(2), 75-87.
- Dilek, İ. (Haz.). (2007). *Altay Destanları II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ersal, M. (2016). *Alevilik Kavramlar ve Ocak Sistemi Çubuk Havzası Örneği*, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi.
- Garriyev, B. A. (2007). *Türk Dünyasında Köroğlu Anlatmaları*. (Fikret Türkmen, Muvaffak Duranlı, Feyzullah Rahmankul, Çev.). Türk Dil Kurumları Yayınları.

The Relations of Folklore with Other Disciplines

- Keskin, A. (2019). *Alkışlar ve Kargışlar Örnekleminde Folklor ve Disiplinlerarasılık*. 1. Baskı. Akçağ Yayınları.
- Topdemir, H. G., Unat, Y. (2014). *Bilim Tarihi*. 7. Baskı. Pegem Akademi Yayınları.
- Ulusoy, G. (2007). Disiplinlerarası Araştırma ve Eğitim. *Değişim Çağında Yüksek Öğretim: Global Trendler- Paradigmatik Yönelimler*. (Coşkun Can Aktan Ed.). Birinci Baskı. İzmir: Yaşar Üniversitesi, 389-398.
- Yarımca, Ö. (2011). Disiplinler Arası Yaklaşım Dayalı Bir Durum Çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*, (25), 1-22.
- Yıldırım, A. (1996). Disiplinler Arası Öğretim Kavramı ve Programlar Açısından Doğurduğu Sonuçlar. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*,(12),89-94